

6. Οι τραγουδιστές και η επική τέχνη (ᾄδοι, αείδειν) στην *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*.

Επιλογή χωρίων με έμφαση στους αοιδούς της *Οδύσσειας* (επώνυμοι και ανώνυμοι)

ΕΕ 2025

- Φ.Π. ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ

ΜΟΛΠΗ, ΑΟΙΔΟΙ

- αείδειν
- αοιδός
- αοιδή
- Μολπή: συνδυασμός χορού και τραγουδιού και μουσικής
- μέλπω= τραγουδώ και χορεύω
- Μελπομένη ως όνομα Μούσας και τα ονόματα των 9 Μουσών: Κλειώ (κλέος), Καλλιόπη (καλός/ὄψ: η προφερεστάτη), Οὐρανία, Θάλεια (θαλίη), Τερψιχόρη, Ἑρατώ (ἐράω), Πολύμνια, Εὐτέρπη (εὖ, τέρψις) (Ησιόδου *Θεογονία*, 77-79). Ο Όμηρος δεν γνωρίζει αυτά τα ονόματα ούτε τον αριθμό 9. Κόρες του Δία και της Μνημοσύνης (βλ. προοίμιο *Θεογονίας* του Ησιόδου).
- *Μνήμη, Αοιδή, Μελέτη*

Το 2^ο προοίμιο της Ιλιάδος, Β 484-493

- ***(η λειτουργία των Μουσών):***
- ***Είναι ένα πολύ σημαντικό κείμενο διότι περιέχει 1) τις ιδιότητες των Μουσών και 2) το ρόλο του θνητού ποιητή. Πρέπει να διαβαστεί πολύ προσεκτικά (από μτφρ). Προσοχή στο θέμα γνώση και μνήμη που είναι απαραίτητες βάσεις για δημιουργία αυτής της παραδοσιακής ποίησης.***

B 484-493

- Μούσες, του Ολύμπου κάτοικες, διδάξετέ με τώρα —
485είσθε θεές και βρίσκεσθε παντού και ηξεύρετ' όλα,
τίποτ' εμείς δεν ξεύρομεν, την φήμην μόνο ακούμε, —
των Δαναών οι βασιλείς και οι άρχοι τίνες ήσαν·
του πλήθους τα ονόματα **να ειπώ δεν θα μπορούσα**
εγώ κι αν δέκα στόματα κι αν δέκα γλώσσες είχα,
490**κι αν είχ' ασύντριφτην φωνήν και χάλκινα τα**
στήθη·
μόνον οι κόρες του Διός αιγιδοφόρου, οι Μούσες
Ολυμπιάδες θα 'λεγαν πόσοι στην Τροίαν ήλθαν·
αλλά θα ειπώ τους αρχηγούς και όλα τα καράβια.

B 484-493

- Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι—
485 ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστε τε, ἴστέ τε πάντα,
ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν οὔδέ τι ἴδμεν—
οἳ τινες ἡγεμόνες Δαναῶν καὶ κοίρανοι ἦσαν·
πληθὺν δ' οὐκ ἂν ἐγὼ μυθήσομαι οὐδ' ὀνομήνω,
οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι, δέκα δὲ στόματ' εἶεν,
490 φωνὴ δ' ἄρρηκτος, χάλκεον δέ μοι ἦτορ ἐνείη,
εἰ μὴ Ὀλυμπιάδες Μοῦσαι, Διὸς αἰγιόχοιο
θυγατέρες, μνησαίαθ' ὅσοι ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον·
ἄρχους αὖ νηῶν ἐρέω νῆάς τε προπάσας

τοιχογραφίες παλάτι Νέστορα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μανακίδου, *Στρατηγικές* 2002 (2018) με περαιτέρω βιβλιογραφία (εξεταστέα ύλη τα σχετικά κεφάλαια για τον αοιδό)
- Rutherford, R.B., «From the Iliad to the Odyssey», στο *Oxford readings* 2001, σσ.135-7 για αοιδούς. MacLeod, «Homer on Poetry and the Poetry of Homer», στο *Oxford readings* 2001 (=Collected Essays, 1983), σσ.294-310 (pdf)*
- Weil. S. *L'Iliade ou le poeme de la force*, La source grecque, Paris 1953, 11-42 (pdf)*
- * προαιρετική ανάγνωση κατόπιν συνεννόησης.

ποιά τραγούδια υπήρχαν πριν το έπος;

- ◆ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΛΙΝΟΣ Σ 565-572, ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ: ΠΑΙΑΝΕΣ (A 473, X 391),
- ◆ ΔΙΘΥΡΑΜΒΟΙ, ΥΜΕΝΑΙΟΙ
- ◆ ΘΡΗΝΟΙ (Ω 719-76)
- ◆ να ξέρουμε αυτές τις λίγες αλλά ενδιαφέρουσες αναφορές στο τραγούδι

Ο ΛΙΝΟΣ ΣΤΗΝ ΑΣΠΙΔΑ ΤΟΥ ΑΧΙΛΛΕΑ

έν δ' ἐτίθει σταφυλῆσι μέγα βρίθουσαν ἄλωήν
καλήν χρυσεῖην....

τοῖσι δ' ἐν μέσσοισι πάϊς φόρμιγγι λιγείῃ
ἱμερόεν κιθάριζε, λίνον δ' ὑπὸ καλὸν ᾄειδε
λεπταλέῃ φωνῇ· τοὶ δὲ ῥήσσοντες ἄμαρτῇ
μολπῇ τ' ἰυγμῶ τε ποσὶ σκαίροντες ἔποντο

λέξεις του κειμένου:

- πάϊς (ΔΙΑΙΡΕΣΗ ΤΗΣ ΔΙΦΘΟΓΓΟΥ): μικρή ηλικία
- ἡμερόεν, επιρρηματικά (με τρόπο επιθυμητό). Καλον επίσης έτσι
- Π Ζηνόδοτος υποστηρίζει ότι λίνος είναι η χορδή της κιθάρας ως υποκ. στο ἄειδε. Ο Λιονος σκοτώθηκε από τον Απόλλωνα επειδή αντικατέστησε τις χορδές από έντερα προβάτων με το λίνo, το νήμα από λινάρι. Ειδάλλως επειδή τον ανταγωνιζόταν στο τραγούδι (μαρτυρία Πausανία). Σχέση του με Αίγυπτο; (Ηρόδοτος) Και ο αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ευστάθιος στα ομηρικά του σχόλια δίνει πληροφορίες. Σχέση με την κραυγή αἰλινον. Είδος θρήνου στη συνέχεια, όχι όμως εδώ. Ο Αρίσταρχος διέκρινε αντιστοιχία με τον παιάνα. Ο Ησίοδος έλεγε ότι ο Λίνος ήταν γιος της Ουρανίας.
- κιθάριζε: μόνον εδώ στα ομηρικά έπη.
- ὑπό με τη συνοδεία.
- λίνον, το τραγούδι του Λίνου (για τρύγο)
- λεπταλή φωνή μόνον εδώ επίσης > λεπτός. Αργότερα η έννοια γίνεται π ρόταγμα της ελληνιστικής ποίησης.
- ῥησσω κτυπώ, κροτώ
- ἀμαρτῆ (επίρρημα) μαζί > ἄμα)
- μολπή
- ἱυγμός κραυγή χαράς (;
- σκαίρω για τα μοσχαράκια γύρω από τη μητέρα τους, κ 412. χοροπηδῶ.

ΤΡΟΠΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΕΠΟΥΣ (ΒΛ. ΚΑΙ ΕΝΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙ)

- ◆ ΑΡΧΙΚΑ ΑΟΙΔΟΣ (τραγουδιστής) με έγχορδο όργανο (λύρη/κίθαριν/φόρμιγγα [>φόρμιγξ]), σιωπηλή ακρόαση (η ιδανική).
- ◆ ΡΑΨΩΔΟΣ (απαγγέλλει) με ραβδί (είδους σκήπτρου) ΘΕΟΓΟΝΙΑ στ. 30. ράπτειν ή ράβδος; Πιθανόν δεν ήταν πρωτότυποι δημιουργοί. Το καλύτερο παράδειγμα είναι ο Ίων, στον ομώνυμο διάλογο του Πλάτωνα.
- **ΗΡΟΔΟΤΟΣ 5.67** Κλεισθένης γὰρ Ἀργείοισι πολεμήσας τοῦτο μὲν ῥαψωδοὺς ἔπαυσε ἐν Σικυῶνι ἀγωνίζεσθαι τῶν Ὀμηρείων ἐπέων εἵνεκα, ὅτι Ἀργεῖοί τε καὶ Ἄργος τὰ πολλὰ πάντα ὑμνέεται
- Πίνδ. *Νεμεόνικος* 2.1-3

I 186- 191 ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΑΟΙΔΟΣ, ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ

ΑΚΡΟΑΤΗΣ

τὸν δ' ἡϋρὸν φρένα **τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,**
καλῇ δαιδαλέῃ, ἐπὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν,
τὴν ἄρετ' ἐξ ἐνάρων πόλιν Ἡετίωνος ὀλέσσας.
τῇ ὃ γε θυμὸν **ἔτερπεν,** **ᾄειδε** δ' ἄρα **κλέα** ἀνδρῶν.
Πάτροκλος δέ οἱ **οἶος ἦστο σιωπῇ,**
δέγμενος Αἰακίδην, ὅποτε λήξειεν **ᾄείδων**

- Ζυγός (εγκάρσιος δοκός για το μουσικό όργανο. Αλλιώς για τον ζυγό των βοδιών, αμαξιών, μεταφορικά για δουλεία)
- Λίγειος, λιγύς, καθαρός (για ήχο), για άγορητήν, λιγέως άγορεύειν, ή για λυπητερές ήχους, clear-toned εδώ
- Δαιδάλεος (δαιδάλλω) για μέταλλο ή ξύλο, cunningly or curiously wrought (LSJ)
- ἄρετο> ἄρνυμαι β αόριστος, κερδίζω (κλέος, κῦδος ἄρεσθαι, κέρδος, ἀέθλια)
- ἔναρα (ἐναίρω): πληθ. μόνον ὅπλα, λάφυρα
- ἦστο=ἦμαι κάθημαι
- Δέγμενος> δέχομαι= υποδέχομαι, δέχομαι, ακούω καλωσορίζω,

- * το χωρίο δείχνει έναν ήρωα και μάλιστα τον **ἄριστον τῶν Ἀχαιῶν** σε μια μουσική εκτέλεση. Οι άλλες αναφορές είναι στις Μούσες (προοίμιο Ιλιάδος και Οδύσσειας, τέλος Α)
- Ιλιάδα στο δεύτερο προοίμιον και φυσικά οι επώνυμοι και ανώνυμοι αοιδοί στην Οδύσσεια). ΝΑ γνωρίζετε τη σημασία των λέξεων του χωρίου.
- ΕΠΙΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΖΥΓΟΝ ΒΛ. ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Ιλιάδα N 729-733*

ἄλλω μὲν γὰρ δῶκε θεὸς πολεμήϊα ἔργα,
ἄλλω δ' ὄρχηστών, ἑτέρω κίθαριν καὶ ἀοιδήν,
ἄλλω δ' ἐν στήθεσσι τιθεῖ νόον εὐρύοπα Ζεὺς
ἑσθλόν (...)

TEUBNER

SAUR

LOEB. /CAMBRIDGE MASSACHUSETTS, USA

BELLES LETTRES. PARIS

*μτφρ. Στον έναν ο θεός χάρισε παλικάριά περίσσια, κιθάρα και φωνή στο δεύτερο,
χορός στον άλλο δίνει, και πάλε σ' άλλον ο βροντόλαλος ο Δίας φυτεύει γνώμη σωστή,...*

Οι λέξεις: ὄρχηστύς, κίθαρις, ἀοιδή.

* μτφρ. Ι.Θ. Κακριδή και Ν. Καζαντζάκη

μια σκηνή με άοιδό, Οδύσσεια δ 3- 19

- Παλάτι Μενέλαου και Ελένης στην Σπάρτη
- γίνεται γάμος διπλός του γιου (Μεγαπένθη) και της κόρης (Ερμιόνη) του σπαρτιατικού ζεύγους
- διαβάζουμε το κείμενο από μτφρ. Μαρωνίτη, βλ. ΠΥΛΗ.

- Ὡς οἱ μὲν δαίνυντο καθ' ὑπερεφές μέγα δῶμα
γείτονες ἡδὲ ἔται Μενελάου κυδαλίμοιο,
τερπόμενοι· μετὰ δέ σφιν ἐμέλπετο θεῖος
ᾠαῖς
φορμίζων· δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτοὺς
μολπῆς ἐξάρχοντες ἐδίνεον κατὰ μέσσους.

- Έτσι γλεντούσαν στο ψηλόροφο μεγάλο
αρχοντικό,
γείτονες και δικοί του τιμημένου Μενελάου,
δοσμένοι ολόψυχα στην τέρψη· ανάμεσά
τους τραγουδώντας ο θείος αιιδός
κρατούσε τον σκοπό χτυπώντας την κιθάρα
του· και στον χορό
ξεχώριζαν δυο ακροβάτες, στη δίνη τους
συνεπαρμένοι,
στη μέση εκεί.

ΟΔΥΣΣΕΙΑ:

1) Επώνυμος αοιδός: ΦΗΜΙΟΣ

- **ραψωδία α (πρώτη εμφάνιση του αοιδού):
στ. 144-155**
- **Βλέπουμε το κείμενο από
μτφρ.Δν.Μαρωνίτη.**
- **βασικές λέξεις του πρωτοτύπου (με έντονα)**

Ἐς δ' ἦλθον μνηστῆρες **ἀγήνορες**. οἱ μὲν ἔπειτα

145 **ἐξείης ἔζοντο** κατὰ **κλισμούς** τε θρόνους τε.

τοῖσι δὲ κήρυκες μὲν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας ἔχευαν,

σῖτον δὲ δμῳαὶ παρενήεον ἐν κανέοισι,

κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο.

149 οἱ δ' ἐπ' **ὀνείαθ'** **ἐτοῖμα προκείμενα** χεῖρας

ἴαλλον. ΤΥΠΙΚΟΣ ΣΤΙΧΟΣ. 11X

150 αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο ΤΥΠΙΚΟΣ 14X

μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλει,

μολπή τ' ὀρχηστὺς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός.

κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν **κίθαριν περικαλλέα** θῆκε

Φημίω, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσιν **ἀνάγκη.**

155 ἦ τοι ὁ φορμίζων **ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν,**

Σε λίγο **αγέρωχοι** οι μνηστήρες μπήκαν κι
αυτοί στην αίθουσα,
πήραν με τη σειρά τους θέση σε θρόνους κι
αναπαυτικά καθίσματα.
Τότε τους έχυναν νερό στα χέρια τους οι
κήρυκες,
δούλες γεμίζαν με ψωμί πλεχτά πανέρια,
έφηβοι τους κρατήρες με πιετό ξεχείλιζαν,
**κι αυτοί τα χέρια τους απλώνουν στο έτοιμο
τραπέζι.**

150Και μόνο όταν κόρεσαν τον πόθο τους με
το φαΐ και το πιετό,
τραβούσε άλλα πια η ψυχή τους: τραγούδι,
μουσική, χορό —
συμπλήρωμα απαραίτητο σ' ένα καλό
τραπέζι.

Τότε κι ο κήρυκας φέρνει και δίνει την
πανεμόρφη κιθάρα
στου Φήμιου τα χέρια, που τραγουδούσε
στους μνηστήρες από ανάγκη·
έκρουσε ωστόσο τις χορδές, ψάχνοντας τον
σκοπό για ωραίο τραγούδι.

2. Κείμενο α 325-353

**το τραγούδι του Φήμιου στην α ραψωδία
από μετάφραση του Δ.Ν. Μαρωνίτη και με όσες λέξεις
του πρωτότυπου είναι με έντονα από το πρωτότυπο:**

θέματα:

- 1) Το θέμα του τραγουδιού
- 2) Οι ακροατές και οι αντιδράσεις τους (εσωτερικό ακροατήριο: μνηστήρες, Τηλέμαχος, Πηνελόπη)

Τοῖσι δ' ἀοιδὸς ᾄδει περικλυτός, οἱ δὲ σιωπῇ. 325
ἦατ' ἀκούοντες· ὁ δ' Ἀχαιῶν νόστον ᾄδει
λυγρόν, ὃν ἐκ Τροίης ἐπετείλατο Παλλὰς Ἀθήνη.
Τοῦ δ' ὑπερωϊόθεν φρεσὶ σύνθετο θέσπιν ἀοιδὴν
κούρη Ἰκαρίοιο, περίφρων Πηνελόπεια·
330 κλίμακα δ' ὑψηλὴν κατεβήσετο οἷο δόμοιο, 330
οὐκ οἷη, ἅμα τῇ γε καὶ ἀμφίπολοι δὺ' ἔποντο.
ἢ δ' ὅτε δὴ μνηστῆρας ἀφίκετο δῖα γυναικῶν,
στῇ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος πύκα ποιητοῖο,
ἅντα παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα·
335 ἀμφίπολος δ' ἄρα οἱ κεδνὴ ἐκάτερθε παρέστη. 335
δακρύσασα δ' ἔπειτα προσηύδα θεῖον ἀοιδόν·
«Φήμιε, πολλὰ γὰρ ἄλλα βροτῶν θελκτήρια οἶδας
ἔργ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε, τά τε κλείουσιν ἀοιδοί·
τῶν ἔν γέ σφιν ᾄδει παρήμενος, οἱ δὲ σιωπῇ
340 οἶνον πινόντων· ταύτης δ' ἀποπαύε' ἀοιδῆς. 340
λυγρῆς, ἣ τέ μοι αἰεὶ ἐνὶ στήθεσσι φίλον κῆρ
τείρει, ἐπεὶ με μάλιστα καθίκετο πένθος ἄλαστον.
τοίην γὰρ κεφαλὴν ποθέω μεμνημένη αἰεὶ
ἀνδρός, τοῦ κλέος εὐρὺ καθ' Ἑλλάδα καὶ μέσον
Ἄργος.»

Τους τραγουδούσε ο φημισμένος αοιδός, κι εκείνοι
καθισμένοι τον ακούν με τη σιωπή τους· των Αχαιών τον νόστο
τραγουδούσε, πικρόν όπως τον όρισε τον γυρισμό τους απ' την Τροία
η Αθηνά Παλλάδα. Τότε
από το υπερώο ψηλά συνάκουσε το θείο τραγούδι, και την άγγιξε,
του Ικαρίου η κόρη, η Πηνελόπη, σκεφτική και φρόνιμη·
330 από τον θάλαμό της κατεβαίνει την ψηλή του σκάλα·
δεν ήταν μόνη, τη συνόδευαν οι δυο της βάγιες.
Κι όταν κοντά με τους μνηστήρες βρέθηκε, η θεία γυναίκα,
στήθηκε στην κολόνα εκείνη που κρατεί στερεή τη στέγη,
τη λαμπερή μαντίλα της τραβώντας γύρω στα μάγουλά της.
Κι ενώ πιστές οι ακόλουθες, δεξιά κι αριστερά, της παραστέκουν,
εκείνη δακρυσμένη μίλησε στον θεϊκό αοιδό:
«Φήμιε, το ξέρεις πως μπορείς να θέλγεις τους θνητούς
και μ' άλλα κατορθώματα μεγάλα, ανθρώπων και θεών,
των αοιδών τα γνώριμα τραγούδια·
ένα απ' αυτά παρακαθήμενος τραγούδησε, κι αυτοί ας πίνουν το κρασί τους

340 σιωπηλοί· ετούτο μόνο το τραγούδι μην το συνεχίσεις,
θλιβερό κι αβάστακτο· σπαράζει την καρδιά μου
μες στα στήθη, αφότου με κατοίκησε πένθος μεγάλο κι αλησμόνητο.
Τέτοιο το πρόσωπο που εγώ ποθώ, και συνεχώς τη μνήμη μου πληγώνει
η μορφή του αντρός μου, με δόξα απέραντη, απλωμένη στην Ελλάδα
και μέσα στο Άργος.»

Τὴν δ' αὖ Τηλέμαχος πεπνυμένος ἀντίον ἠΐδα· 345
«μῆτερ ἐμή, τί τ' ἄρα φθονέεις ἐρίηρον ἀοιδὸν
τέρπειν ὅππῃ οἱ νόος ὄρνυται; οὐ νύ τ' ἀοιδοὶ
αἵτιοι, ἀλλὰ ποθι Ζεὺς αἴτιος, ὅς τε δίδωσιν
ἀνδράσιν ἀλφηστῆσιν ὅπως ἐθέλῃσιν ἐκάστω.
350 τούτῳ δ' οὐ νέμεσις Δαναῶν κακὸν οἶτον ἀείδειν·
τὴν γὰρ ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπικλείουσ' ἄνθρωποι,
ἧ τις ἀκουόντεσσι νεωτάτῃ ἀμφιπέληται.
σοὶ δ' ἐπιτολμάτῳ κραδίη καὶ θυμὸς ἀκούειν·. 353

Της αντιμίλησε όμως ο γνωστικός Τηλέμαχος:
«Μητέρα μου, πώς θέλεις ν' αρνηθείς στον τιμημένο μας αοιδό
χαρά να δίνει μ' ό,τι βάζει ο νους του; Φταίχτες δεν είναι
οι αοιδοί· ο Δίας ίσως είναι ο αίτιος, που δίνει στους φιλόπονους
ανθρώπους ό,τι θελήσει εκείνος στον καθένα.
Δεν πρέπει η αγανάκτηση σ' αυτόν να πέφτει,
που ψάλλει την κακή μοίρα των Δαναών. Ξέρεις,
οι άνθρωποι τιμούν και προτιμούν εκείνο το τραγούδι
που τους φαντάζει, ακούγοντας, το τελευταίο.
Θάρρος λοιπόν χρειάζεσαι και σφίξε την καρδιά σου να τ' ακούσεις·

ΤΕΡΨΙΣ

- α 421 και ρ 605 κ.εξ. **ὄρχηστυῖ καὶ
ἀοιδῇ/τέρποντ'**

Μόλις σταματά η αοιδή, οι μνηστήρες
θορυβούν (το ρήμα: **ὀμάδησαν, ὀμαδέω. 365, ρ
360**). Ας θυμηθούμε ότι μνηστήρες, Τηλέμαχος
(και Πηνελόπη), Οδυσσέας είναι το εσωτερικό
ακροατήριο της μουσικής παρουσίασης του
Φήμιου.

Γενική παρατήρηση: Η ποίηση δρα ως θελκτήριον

- Σε ό,τι αφορά τους μνηστήρες που παραμένουν **σιωπηλοί** και απορροφημένοι και δεν προσέχουν τον ξένο (Αθηνά), ενώ οι κεντρικοί ήρωες όχι μόνον δεν εμπλέκονται στην ακρόασή της αλλά και την εκμεταλλεύονται για τους δικούς τους στόχους (ο Τηλ. για να μιλήσει ανενόχλητος με τον ξένο, ο Οδυσσέας για να παίξει το ρόλο του ζητιάνου)

ΑΡΑ: ο συγχρονισμός τραγουδιού εξυπηρετεί την ΤΑΚΤΙΚΗ του ήρωα.

Ο Οδ. στην 1^η φορά που έρχεται αντιμέτωπος με την ποίηση του Φήμιου τη χρησιμοποιεί προσχηματικά (όσο δεν υπάρχει ευταξία δεν υπάρχει και χώρος για συμπόσιο και τραγούδι). Αυτό έλεγε και στους Φαίακες.

ΦΗΜΙΟΣ (μετά την α ραψωδία)

- ρ 261-3 περὶ δέ σφεας ἦλυθ' ἰωή/φόρμιγγος
γλαφυρῆς· ἀνὰ γάρ σφισι βάλλετ' ἀείδειν/
Φήμιος

*τους πήρε ο ήχος της βαθουλής κιθάρας. Ο
Φήμιος μέσα ξεκινούσε χτυπώντας στην κιθάρα
το τραγούδι του*

λέξεις πρωτοτύπου

- ἰωή: κάθε δυνατός ήχος φωνή, κραυγή (άνδρα, γυναίκας)
- περί ἤλυθε (τμήση= περιέρχομαι)
- **φόρμιγξ**
- γλαφυρή, κοίλος, μαλακός, λειασμένος
- ἀνά βάλλετο (τμήση= ἀναβάλλεσθαι): τεχνικός όρος, κρούω, παίζω τον εισαγωγικό τόνο.
- Φήμιος: αυτός που δίνει φήμη, ο γιος του Τέρπιου.
- σφισι=αὐτοῖς (ενν. τοῖς μνηστῆρσι)

αντίδραση του Οδυσσέα

- ρ 264 και 269-71 (Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΜΙΛΑ)
- ...ἢ μάλα δὴ τάδε δώματα κάλ' Ὀδυσῆος, / ῥεῖα δ' ἀρίγνωτ' ἐστὶ καὶ ἐν πολλοῖσιν ἰδέσθαι... γινώσκω δ' ὅτι πολλοὶ ἐν αὐτῷ **δαῖτα** τίθενται / ἄνδρες, ἐπεὶ κνίση μὲν ἐνήνοθεν, **ἐν δέ τε φόρμιγξ / ἥπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἐταίρην**

αυτά τα ωραία δώματα είναι φαντάζομαι του Οδυσσέα, εύκολα αναγνωρίζονται κι ανάμεσα σε άλλα πολλά ... το νιώθω πως πολλοί μες στο παλάτι τρων και πίνουν η κνίσα απλώνεται παντού. Ακούγεται κιθάρα που οι θεοί τη θέλουν σύντροφο στο γλέντι (πρβ.ι 3-11 χρυσοί στίχοι, παλάτι Αλκίνοου στη Σχερία, όπου ο επώνυμος αοιδός είναι ο Δημόδοκος)

- ῥεῖα: εύκολα (ῥαδίως)
- δή: βέβαια
- ἀρίγνωτα: ευδιάκριτος. Με κακή έννοια: άσημος.
- ιδέσθαι: απρφ. αναφοράς
- δαῖτα> δαῖς,
- κνίση, κνίσα: τσίκνα από καμμένο λίπος ή θυσία (ή λιπαροῦ θυμιάσις, το αντίθετο: λιγνύς).
- ἐνήνοθεν= ἔνεστι (varia lectio ἀνήνοθεν. Δεν είμαστε απολύτως σίγουροι για το ρήμα αυτό).
- ἡπύει: άπύω, ἥπυσα, με αιτ.: καλώ, προσφωνώ, εδώ τραγουδώ. (πρβλ. μιλώ).
- ἐταίρη, ἐταῖρος
- ἦν ενν. φόρμιγγα με κατηγορούμενο το ἐταίρην.
- ποίησαν (αναύξητος τύπος= ἐποίησαν)

ΞΑΝΑ ραψωδία σ

- Μετά από τη μονομαχία του μεταμφιεσμένου σε ζητιάνο Οδυσσέα και του επαγγελματία ζητιάνου (= πτωχός) Ίρου και την προσφορά δώρων στην Πηνελόπη, οι μνηστήρες επιστρέφουν στο τραγούδι και χορό,
- σ 304-6= α 421-3 (άρα ίδιοι στίχοι, άρα ίδια αντίδραση)

Για τους κεντρικούς ήρωες Τηλέμαχο, Οδυσσέα το τραγούδι είναι μουσική υπόκρουση

- ρ 358-60 ο Οδυσσέας:

ἦσθιε δ' ἦος ἀοιδὸς ἐνὶ μεγάροισιν ᾄδειεν· / **εὖθ'** ὁ
δεδειπνήκειν, ὁ δ' ἐπαύετο θεῖος ἀοιδός, /
μνηστῆρες δ' ὁμάδησαν ἀνὰ μέγαρ'...

*άρχισε να μασά, όσο τραβούσε το τραγούδι ο
αοιδός, αμέσως μόλις (όταν ΔΝΜ) απόφαγε, κι ο
αοιδός σταμάτησε, την ώρα που οι μνηστήρες
θορυβούσαν...*

**ένσταση Αρίσταρχου για το στ.359 ότι είναι μια
γελοία πρόθεση (ο ζητιάνος τρώγει, είναι δούλος
της κοιλιάς του)*

ΔΟΡΠΟΣ, ΜΝΗΣΤΗΡΟΦΟΝΙΑ υ 393 κ.εξ.

δόρπου δ' οὐκ ἂν πως ἀχαρίστερον ἄλλο γένοιτο,
οἶον δὴ τάχ' ἔμελλε θεὰ καὶ καρτερός ἀνὴρ
θησέμεναι.

ἄλλο **δείπνο** πιο ἀχαρο δεν μπορούσε να γίνει από εκείνο που
επρόκειτο να θέσουν η θεά και ο άνδρας

ὁ δόρπος, τὸ δόρπον: το γεύμα, το φαγητό.

ἀχαρίστερον, ἀχάριστος, ungracious, unfavourable, unpleasant
καρτερός= δυνατός, (κάρτος)

θησέμεναι= θεῖναι (επικός αόριστος, απρφ. με αιολική κατάληξη.
τίθημι)

Εδώ προοικονομείται ως δόρπος η σκηνή της μνηστηροφονίας! Το
γεύμα με το οποίο ξεκινά η παρουσίαση των μνηστήρων στην α
γίνεται μεταφορά για το φόνο τους!

δόρπος και μολπή: φ 428-30

Ο Οδυσσέας ορίζει τη μνηστηροφονία ως **δόρπον**:

νῦν δ' ὥρη καὶ **δόρπον** Ἀχαιοῖσιν τετυκέσθαι
ἐν φάει· αὐτὰρ ἔπειτα καὶ ἄλλως ἐψιάσθαι
μολπῇ καὶ φόρμιγγι· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. (φ 430 =α 152 !)

μα είναι τώρα η ώρα να ετοιμαστεί το δείπνο όσο ακόμη φέγγει· μετά θ' αρχίσει το ξεφάντωμα με μουσική και με το τραγούδι, συμπλήρωμα απαραίτητο σε ένα καλό τραπέζι

ὥρη= η κατάλληλη στιγμή

ἐψιάομαι: ενεστώς επικός, απρφ.: διασκεδάζω

- **Ευστάθιος, ειρωνεία, δόρπος=θάνατος, ἐψιάσθαι=οἰμώζειν.**
- **ΕΔΩ ΕΞΙΣΩΝΕΤΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΕ ΤΗΝ ΜΝΗΣΤΗΡΟΦΟΝΙΑ! ΚΑΙ ΞΑΝΑΘΥΜΟΜΑΣΤΕ ΤΗ ΣΚΗΝΗ ΣΤΗΝ α ραψωδία.**

οι 2 τελευταίες εμφανίσεις του ΦΗΜΙΟΥ και της μουσικής

- 1) **ψ 133-6** (αμέσως μετά τη μνηστηροφονία, διαταγή, σχέδιο Οδυσσέα, ψ 124 **ἀρίστη μῆτις!**)
- **αὐτὰρ θεῖος ἀοιδὸς ἔχων φόρμιγγα λίγειαν,/ῥήμιν ἡγείσθω φιλοπαίγμονος ὀρχηθμοῖο,/ὥς κέν τις φαίη γάμον ἔμμεναι ἐκτὸς ἀκούων,/ ἢ ἂν' ὁδὸν στείχων ἢ οἱ περυναιετάουσι...**

κι ο θεῖος αοιδός με τη ψιλόφωνη κιθάρα του στο χέρι, ας παίξει τον σκοπό στον παιγνιδιάρικο χορό σας. Έτσι που κάποιος απέξω ακούγοντας να πει, γίνεται γάμος – περαστικός στον δρόμο, αλλά κι οι γύρω γείτονες

- **143-7** (η εκτέλεση) **ὁ δ' εἵλετο θεῖος ἀοιδός/ φόρμιγγα γλαφυρήν, ἐν δέ σφισιν ἵμερον ὥρσε/μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο./τοῖσιν δὲ μέγα περιστεναχίζετο ποσσὶν/ἀνδρῶν παιζόντων καλλιζώνων τε γυναικῶν.**

...μετά ο θεῖος αοιδός τη βαθουλή κιθάρα κράτησε στο χέρι και τους ανάβει πόθο το γλυκό τραγούδι κι άψογο χορό. Τότε ένα γύρο αντηχούσε το μεγάλο δώμα, καθώς χορεύοντας τα πόδια τους χτυπούσαν οι άνδρες και καλλίζωνες γυναίκες

- Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ φαίνεται στον στ. **152** *ὥς ἄρα τις εἶπεσκε, τὰ δ' οὐ ἴσαν ὥς ἐτέτυκτο*

τέτοια λογάκια αντάλλαξαν, αλλά δεν ήξεραν τι συντελέστηκε (οι περαστικοί ξεγελιούνται και όντως νομίζουν ότι πρόκειται για γάμο)

- *such was a typical remark* (Stanford).
- εἶπεσκε, θαμιστικός τύπος του β αόριστου του λέγω.
- ἴσαν- οἶδα. Προσοχή στο ΔΙΓΑΜΜΑ στην αρχή του ἴ- οπότε δεν έχουμε χασμωδία μεταξύ οὐ καὶ ἴσαν.
- ἐτέτυκτο> τεύχομαι, γίνομαι. Βλ. τετυκέσθαι στο φ 428

...και ως γαμήλια υπόκρουση

- **ψ 297 κ.εξ.** αὐτὰρ Τηλέμαχος καὶ βουκόλος
ἤδὲ συβώτης/ παῦσαν ἄρα' ὄρχηθμοῖο
πόδας, παῦσαν δὲ γυναῖκες

*ο Τηλέμαχος συνάμα ο βουκόλος κι ο
χοιροβοσκός σταμάτησαν το ποδοκρότημα,
λέγοντας στις γυναίκες να πάψουν τον χορό*

- παύω τινος (ὄρχηθμοῖο)
- παῦσαν (αναύξητος τύπος, ἔπαυσαν)

Ο Οδυσσέας ως/σαν αοιδός φ 404-411

- ο Οδυσσέας πολύβουλος.../πώς **ένας αοιδός**
που ξέρει από κιθάρα και τραγούδι, **εύκολα**
τη χορδή τεντώνει στο καινούριο της
στριφτάρι, δένοντας πάνω κάτω
καλοστριμμένη την αρνίσια κόρδα· έτσι κι ο
Οδυσσέας **εύκολα** τάνυσε το μέγα τόξο, μετά
με το δεξί του χέρι τη χορδή δοκίμασε, κι
αυτή κελάηδησε καλά σαν χελιδόνα.

φ 404-411

- ἀτὰρ πολύμητις Ὀδυσσεύς,/ αὐτίκ' ἐπεὶ μέγα τόξον ἐβάστασε καὶ ἶδε πάντη/ **ὥς ὅτ' ἀνὴρ φόρμιγγος ἐπιστάμενος καὶ ἀοιδῆς**/ ῥηϊδίως ἐτάνυσσε νέω περὶ κόλλοπι χορδὴν,/ ἄψας ἀμφοτέρωθεν εὐστρεφὲς ἔντερον οἶός, ὥς ἄρ' ἄτερ σπουδῆς τάνυσεν μέγα τόξον Ὀδυσσεύς/ ἢ δ' **ὕπὸ καλὸν ἄεισε, χελιδόνι εἰκέλη αὐδὴν**
- «η αυτοσυνείδηση της ποίησης για την ποίηση προσκρούει και στην ηθική αξία του ποιητή» (Segal)

Λέξεις πρωτοτύπου

-
- πάντη (επίρρημα): σε όλες τις πλευρές.
- ἐτάνυσσε > τανύω: τεντώνω. Εδώ γνωμικός α'όριστος.
- κόλλοψ: το στριφτάρι με το οποίο τεντώνονται οι χορδές της λύρας. Νέος καινούριος (γιατί;), μήπως άλλο επίθετο, π.χ. ἐῶ (δικό του)
- ἄτερ= ἄνευ σπουδῆς, χωρίς προσπάθεια, χωρίς έξαψη (άρα: εύκολα, άνετα)
- νευρῆς > νευρή= νευρά: χορδή
- εἵκελος: όμοιος τινι

ΔΗΜΟΔΟΚΟΣ

- A. S. Garvie, Homer. Odyssey VI-VIII,
Cambridge 1994